

Asia: VN/3781/2024

Kuulemiskierros selontekoluonnoksesta aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan kokonaisuudesta ja lainsäädännöstä

1. Aluekehittämisen tavoitteet

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat aluekehittämisen määritelmään ja tavoitteisiin liittyen relevantteja?

Kyllä ovat. On tärkeää, että aluekehittämisen sisältöjä ei määritellä liian tarkasti, vaan ne perustuvat kunkin alueen tunnistamiin vahvuuksiin ja kehitystarpeisiin.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Selonteon luonnoksessa kehittämistarpeena on tunnistettu turvallisuuden ja varautumisen teemat, jotka ovat olennaisia ja akuutteja myös aluetasolla. Kokonaisuudessaan aluekehittämisen tavoitteiden toimeenpanossa on tärkeää huomioida, että aluepolitiikan välineillä, kuten rahoitusinstrumenteilla ehtoineen, ei tarpeettomasti rajata alueiden mahdollisuuksia määritellä alueellisia painopisteitä ja kehittämistoimenpiteitä.

2. Viranomaiset ja niiden roolit sekä aluekehittämisen muut toimijat

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat viranomaisten rooleihin liittyen relevantteja?

Kyllä ovat. Selontekoluonnoksen havainto, jonka mukaan *Kuntien rooli paikallisesta elinvoimasta ja palveluiden järjestämisestä vastaavina viranomaisina on merkittävä alueiden elinvoimaisuuden kehittämisessä*, on relevantti ja korostuu entisestään kuntakentän erilaistuessa. Suurten kasvukeskusten rooli aluekehittämisen toimijoina tulee tunnistaa aiempaa paremmin. Maakuntien sisällä voi myös eri kuntien välillä olla merkittäviä eroja esimerkiksi väestörakenteen, elinkeinoelämän ja palvelutarpeen osalta, ja nämä erot tulisi pyrkiä huomioimaan alueellisia suunnitelmia tehtäessä. TE-uudistuksen myötä kuntien rooli työllisyyden ja elinvoiman vahvistamisessa on aiempaa suurempi, ja tämä tulee huomioida myös aluekehittämistä kehitettäessä. Maakunnan yhteistyöryhmän osalta pitäisi kokoonpanosta säätää tarkemmin siten, että maakunnan yhteistyöryhmässä tulisi olla maakunnan keskuskaupungin virkamiesedustus. Esimerkiksi Keski-Suomen asukasluvusta yli puolta edustavalla Jyväskylän kaupungilla olisi hyvä olla poliittisen edustuksen lisäksi virkamiesedustaja maakunnan yhteistyöryhmässä. Tämä vahvistaisi yhteyttä kaupunkipolitiikan operatiiviseen valmisteluun. On hyvä, että alueille annetaan mahdollisuus kutsua alueen erityispiirteiden kannalta keskeisiä tahoja mukaan yhteistyöryhmän työhön.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Valtion aluehallinnon uudistukseen ei oteta selontekoluonnoksen tässä osiossa kantaa. Uudistuksen yhteydessä tulee tarkastella uusien aluehallinnon toimijoiden roolit erityisen tarkasti. Toimivia ja sujuvia rakenteita ei kuitenkaan kannata purkaa, jotta esimerkiksi selontekoluonnoksessakin monitahoiseksi tunnistetulla aluekehittämisrahoituksen kentällä säilyisi jollakin tapaa nyt saavutettu toimijoiden tunnettuus ja palvelutaso. Esimerkiksi nykyiset roolit aluekehittämisrahoituksen välittävien toimielinten osalta ovat toimia ja kannatettavia.

3. Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat ohjelmatyöhön ja yhteistyömenettelyihin liittyen relevantteja?

Selontekoluonnoksessa esiin nostettu näkökulma aluekehittämisen ohjelmatyön ja maakunnallisen strategisen suunnittelun aikajänteen pidentämisestä on kannatettava, jotta aluekehittämistä voidaan tehdä vielä vaikuttavammin. Yhteensovittamista voidaan tehdä esimerkiksi EU:n monivuotiseen ohjelmakauteen peilaten. Maakunnilla tulee kuitenkin olla mahdollisuus reagoida akuutteihin muutostilanteisiin ja –teemoihin, kuten esimerkiksi muuttuneeseen turvallisuustilanteeseen tai mahdollisiin äkillisiin rakennemuutoksiin elinkeinoelämässä.

Yhteistyösopimusten ja kestävän kaupunkikehittämisen osalta selonteossa on nostettu esiin tärkeitä huomioita. Suurten kaupunkien ja kasvun keskusten suora sopimuksellinen yhteistyö valtion kanssa on kannatettavaa, ja mahdollistaa kaupunkien erityispiirteiden ja –tarpeiden paremman huomioimisen. Tulee kuitenkin huomioda, että sopimuksellisuudella ei luoda perusteettomia rajauksia eri kaupunkiryhmien välille. Yhteistyösopimusten toimeenpanoon tulee myös osoittaa resursseja.

Selontekoluonnoksessa nostetaan esiin huomio ekosysteemisopimuksen toimeenpanosta EAKR-rahoituksella, ja että maakuntien liittojen rooli koetaan osittain epäselvänä kaupunkien ollessa kehittämässä TKI-toimintaa suorassa kumppanuudessa valtion kanssa. Ekosysteemisopimus on kaupungeille tärkeä työkalu TKI-toiminnan kehittämiseen tunnistetuissa painopisteissä, ja tukee suurten kaupunkien roolia koko Suomen kasvun keskuksina. Kasvavat ja elinvoimaiset kaupungit ovat koko Suomen kansainvälisen kilpailukyvyyn edellytys, ja vahvojen kaupunkiseutujen synnyttämä kasvu hyödyttää koko yhteiskuntaa. Kaupungit ovat merkittävä ja vaikuttava osa sekä kansallisia ja paikallisia että kansainvälisiä yhteistyöverkostoja, joiden avulla voidaan muun muassa vahvistaa kansallisia osaamiskärkiä sekä lisätä TKI-toiminnan vaikuttavuutta. Potentiaalisimmat yksityiset TKI-toimijat ja toisaalta huippuosaamisen korkeakoulut sijaitsevat suurimmissa kaupungeissa, joten eriytetty TKI-instrumentti on perusteltu. Yhteistyön vahvistamiseksi ekosysteemisopimuskaupunkien tulisi olla mukana aluekehittämisneuvotteluissa.

Haasteen ekosysteemisopimusten toimeenpanoon tuo EAKR-rahoitusinstrumentti, jonka sääntely ei optimaalisesti tue ekosysteemisopimusten tarkoitusta. Ekosysteemisopimusten toteutus rakennerahastovaroin on kuitenkin prosessina melko hallinnollinen, ja valtiontasolla tehdyt linjaukset joissain tapauksissa jopa estävät sopimusten vaikuttavaa toimeenpanoa. Kaupunkien 25 prosentin kokonaisrahoitusvaade voi haastavassa taloustilanteessa aiheuttaa tilanteen, jossa kaikkea saatavissa olevaa EU-rahoitusta ei voida hyödyntää, vaikka ekosysteemin muilla toimijoilla olisi mahdollisuus osallistua toteutukseen isommalla omarahoitusosuudella. Lisäksi ainoastaan kaupunkikehittämisen rahoitusohjelmassa oleva tulkinta yksityisen rahoituksen tukea vähentävästä roolista on ristiriidassa sopimuksen hengen kanssa. Mikäli yksityiset toimijat voisivat halutessaan osallistua hankkeiden toteutukseen myös taloudellisesti, vahvistaisi se sekä sopimusten vaikuttavuutta ja aitoa julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä, että pienentäisi hankkeiden aiheuttamaa rahoituspainetta julkiseen talouteen.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

4. Tukimenettelyt, tukikelpoisuus ja kustannusmallit

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat tukimenettelyihin, tukikelpoisuuteen ja kustannusmalleihin liittyen relevantteja?

Tukialuejaossa tulee erityisesti huomioida alueen taloudellinen tilanne (BKT) ja työllisyystilanne (työttömyysaste) suhteessa koko maan tilanteeseen. Lisäksi tukialueiden jakoa määriteltäessä tulee arvioida korkeamman tukitason alueiden toimijoiden määrää ja kykyä hyödyntää rahoitusta.

Selontekoluonnoksen huomioidot sekä lukuisista tukimuodoista että kustannusmalleista ja vaihtelevista tukitasoista ovat perusteltuja. Järjestelmää tulee pyrkiä selkeyttämään ja päällekkäisyyksiä rahoitusinstrumenteista tulee poistaa, jotta rahoitukset eivät pirstaloitu liikaa, ja suurempia ja vaikuttavia hankekokonaisuuksia on mahdollista rakentaa. Hankeprosesseja tulee kehittää hakijalähtöisiksi ja rahoittajien palveluprosesseja sujuvoittaa. Kuitenkin on hyvä tunnistaa, että useammat kustannusmallit tuovat joustavuutta hankkeiden toteutukseen, ja hanketoimijalle jää enemmän harkintavaltaa arvioida vaikuttavinta toimintatapaa hankkeiden toteutukseen. Etenkin Flat rate 40 % -kustannusmalli on tuonut toivottua joustoa hanketoteutukseen ja vähentänyt hankkeiden hallinnollista taakkaa.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Aluekehittämislainsäädännön kirjaus, jonka perusteella maakunnan liitto ei voi myöntää tukea yksittäiselle yritykselle sen oman liiketoiminnan kehittämiseen, on tiukan kategorinen ja estää järkevän operoinnin julkisen ja yksityisen sektorin yhteisissä kehittämishankkeissa. Asetuksessa tai vähintään asetusmuistiossa tulisi selkeästi ilmaista, että maakunnan liitto voi myöntää tukea yksittäiselle yritykselle osana laajempaa kehittämishanketta hankkeen aluekehittämistavoitteiden saavuttamiseksi. Kirjauksen haaste korostuu etenkin ekosysteemisopimusta toteuttavan kestävän kaupunkikehittämisen EAKR-rahoituksen hankkeissa, joissa yhtenä pääasiallisena tavoitteena on TKI-yhteistyön lisääminen julkisen ja yksityisen sektorin välillä. Rahoitusehtojen tulisi siis sallia yksityisen ja julkisen sektorin yhteiskehittäminen yhteis- tai rinnakkaishankkein, jotta rahoituksen tuella päästäisiin aiempaa vahvempaan yhteistyöhön ja rahoitus mahdollistaisi aidon yhteiskehittämisen alueiden eduksi.

5. Lainsäädännön kokonaisuus

Onko selonteon tarkastelu aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännön kokonaisuudesta tasapainoinen ja relevantti?

Kyllä on. Selontekoluonnoksessa on onnistuttu nostamaan esiin sekä aluekehittämistoimijoiden että valtion näkökulmasta keskeisiä kehittämistarpeita. Kuluvalla EU-ohjelmakaudella sääntely on mennyt oikeaan suuntaan. Yhteistyötä eri toimijoiden välillä tulee entisestään vahvistaa, ja eri instrumenttien yhteensovittamista lisätä. Kansallisella lainsäädännöllä tulee pyrkiä mahdollistamaan monitoimijaista yhteiskehittämistä sekä jättää alueille ja keskuskaupungeille riittävästi mahdollisuuksia toimia paikallisista ja muuttuvista tarpeista ja vahvuuksista käsin.

Puuttuuko kokonaisuudesta jokin näkökulma, joka tulisi lisätä?

-

6. Muut täydennystarpeet

Muut täydennystarpeet?

-